

OVERDENKING BIJ JESAJA 60:1-6 EN MATTEUS 2 VS 1 T/M 12

Ster

Ik zag vanavond voor het eerst een ster.
Hij stond alleen, hij trilde niet.
Ik was ineens van hem doordrongen,
ik zag een ster, hij stond alleen,
hij was van licht, hij leek zo jong en
van vóór verdriet.

Een gedicht van Vasalis uit haar bundel *Vergezichten en gezichten*. Over een ster. Of eigenlijk gaat het niet over een ster, het gaat over het *zien* van een ster, over de betekenis die de ster krijgt voor wie hier kijkt. Degene die hier kijkt raakt helemaal van deze ster en zijn licht doordrongen. De ster lijkt jong, en dat is bijzonder, want sterren zijn in werkelijkheid heel oud. Maar wat is tijd? De ster lijkt, zo staat er, van vóór verdriet. Met de ster toont zich een nieuwe, nog ongeschonden werkelijkheid. Als een stille belofte.

Ik pak dit gedicht er altijd weer bij als het verhaal van de drie koningen of wijzen weer gelezen wordt. In dit verhaal staat ook een ster centraal. Een ster die mensen ineens in het oog krijgen en waar ze geheel van doordrongen raken, die ze niet meer uit het oog willen verliezen en die hen in beweging brengt. Wat verlangen we daarnaar nu op dit moment. Iets dat ons in beweging brengt, met heldere hoop vervult, in deze tijd vol verlamming en verwarring, chaos, dreiging en somberheid.

Steeds weer opnieuw horen we in de kerk op de eerste zondag in het nieuwe jaar het verhaal van de ster. Het is de traditie die ons vandaag dit geboorteverhaal van Matteüs aanreikt, met de drie wijzen die een ster volgen, nadat eerder met Kerst al het geboorteverhaal van Lucas, met de herders en engelen, gelezen is. Deze twee verschillende verhalen zijn later samen gesmolten tot één groot verhaal: eerst kwamen de herders uit Betlehems velden, en daarna de wijzen uit het buitenland. Maar oorspronkelijk waren het twee losse en ook heel verschillende verhalen. Ongeveer een halve eeuw na Jezus' dood zijn Matteüs en Lucas onafhankelijk van elkaar ieder aan hun eigen verhaal over hem begonnen. Om te voorkomen dat niemand straks meer zou weten wie Jezus was.

Bij Lucas, die in zijn evangelie steeds veel oog heeft voor mensen die het minder getroffen hebben, zijn het arme autochtone herders uit de buurt die als eerste weet hebben van de geboorte van deze door God gezonden mens. Wat Matteüs het meest gepuzzeld en getroffen heeft in het leven van Jezus, is dat de geestelijke leiders van zijn eigen volk zijn inzichten hebben afwezen. Terwijl de aanhang onder allerlei niet-Joden juist groeide, tot in Klein-Azië, Griekenland en Rome toe.

Bij hem zijn het daarom heidenen van verre de eersten die op het licht van deze bijzondere geboorte afkomen. Hij laat de grootste heidenen die er te bedenken zijn, oosterse magiërs, een bijzondere ster ontdekken, waaruit zij afleiden dat er een koningskind geboren moet zijn. Dat voert hen naar Jeruzalem, waar ze in hun onschuld bij koning Herodes op bezoek gaan en bij hem navraag doen.

Heel de stad, schrijft Matteüs, is ontsteld door hun ontdekking, en vooral koning Herodes. Deze roept alle opperpriesters en schriftgeleerden van het volk samen en vraagt hun waar toch deze koning geboren kan zijn. Deze mannen hoeven alleen maar het bijbelboek van de profeet Micha op te slaan om te weten waar dat moet zijn: in Bethlehem! Die opperpriesters en schriftgeleerden werken in feite met Herodes samen in zijn plan om het kind te vermoorden. Meteen al in zijn geboorteverhaal laat Mattheüs zien hoe Gods bedoelingen met de wereld altijd weer de machthebbers -hij tekent Herodes als een tweede farao van Egypte - en de gevestigde godsdienst tegenover zich vinden.

In het verhaal van Matteüs zijn het heidenen en buitenstaanders die als eerste het kind vinden en begrijpen hoe groot zijn betekenis is. Zij eren het kind met kostbaarheden. Dat ontleent Matteüs aan de profeet Jesaja, die in een visioen eenmaal de koningen der aarde op hun kamelen op weg zag gaan naar Jeruzalem, om daar bij de God van Israël hun heil te zoeken: *Volken laten zich leiden door jouw licht, koningen door de glans van je schijnsel...* Hij laat heidense wijzen op reis gaan, in beweging komen. Dat laat zien dat de dingen niet hoeven te blijven zoals ze nu zijn, dat scheidslijnen tussen mensen en volken niet voor eeuwig vastliggen, dat tegenstellingen geen tegenstellingen hoeven blijven.

Uit het in beweging komen van deze wijzen spreekt een grote openheid, nieuwsgierigheid, verlangen, een gegrepen zijn door... ja waardoor precies? Van huis uit geloven deze heidense astrologen in het evenwicht van hemel en aarde en een lot dat in de sterren staat geschreven waaraan geen mens iets kan veranderen. Wie de tekenen weet te verstaan kan deze lotsbeschikkingen kennen en zich daarvoor buigen. Want iets anders dan het buigen voor hetgeen van boven is beschikt en berusten in het onvermijdelijke is voor een mens niet weggelegd. Onrecht, oorlog, wreedheid, ongelijkheid, ze zullen er altijd zijn, en het heeft geen enkele zin om je daartegen te verzetten.

De ster van Bethlehem doorbreekt deze vaste orde en wijst de weg naar een nieuw geloof. Het geloof dat er voor een mens iets anders is weggelegd dan buigen voor een onveranderlijke orde, hoe machtig ook. Dat er in het leven een Stem te horen is die zegt dat het leven geen lot is dat daarboven al vastligt, maar een opdracht die hier beneden wacht.

De stem die sprak tot Abraham, die de vader van alle gelovigen is geworden, die ook een reis ondernam en grenzen overging.

Die de toenmalige vaste orde doorbrak. Die ook naar de hemel en de sterren keek. Die sterren werden hem tot teken van een belofte, van nieuwe toekomst, van hoop en zegen. Met die goddelijke belofte zijn gelovigen in de geschiedenis op een verschrikkelijke manier aan de haal gegaan, ze hebben de zegen naar zichzelf toegehaald en gebruikt als wapen om anderen uit te sluiten. Ze hebben die belofte uitgelegd als: eigen volk eerst. Als vrijbrief om wat vreemd is te wantrouwen en te eren. Maar dat is absoluut niet wat deze belofte oorspronkelijk behelst en waar Matteüs hier met zijn geboorteverhaal opnieuw het licht op laat vallen.

Het gaat hier om een belofte van zegen die tegelijk een opdracht inhoudt. Om een zegen voor alle volken en dan in het bijzonder voor hen die verdrukt worden. Om de belofte dat de onvruchtbare en vernederde zwanger zal worden en in ere zal worden hersteld. Dat wie onrecht wordt gedaan gezien wordt en zal worden opgericht. Dat wie treurt zal worden getroost. Dat het recht van de sterkste in deze wereld niet zomaar vrij spel heeft, maar zal worden aangevochten door een andere macht.

En dat dit zal gebeuren door mensen die daartoe door God geroepen worden. Mensen die niet alleen voor zichzelf en hun eigen positie vechten, maar hun hart voor elkaar zullen openen en zelfs oog zullen krijgen voor wie zich als hun vijand opstelt. Mensen die verder kunnen kijken. Die een licht hebben gezien waar zij zelf geheel doordrongen van raken. Mensen die luisteren naar een stem die hen aanmoedigt zichzelf en hun eigen belangen te overstijgen en hun angsten te overwinnen. Een stem die spreekt over een weg door het leven waar niet wordt gebogen voor wat zich groot en machtig maakt en daaraan voorrang geeft, maar waar het licht valt op wat klein en kwetsbaar en diep menselijk is.

Dit kind, waar de ster naar wijst, waar de tocht van deze wijzen eindigt, dit kind voor wie zij knielen, -deze mens, die tegelijkertijd beelddrager wil zijn van de God van deze belofte als beeld wil zijn van de mens, die iedere mens vertegenwoordigen wil, niemand uitgezonderd, -dit kind zal de maat zijn waaraan de waarde van heel het leven wordt gemeten. Kind van God en kind van mensen dat vraagt om eerbied, zorg en liefde en dat ons in deze vraag en opdracht alles geeft wat wij nodig hebben om van te leven.

Om die waarheid te ontdekken is het niet nodig om zo'n verre reis te maken als deze wijzen. Het ligt zo ongelooflijk dichtbij ons. Maar wat wel nodig is, is dat we in beweging komen. In deze angstige tijden is dat meer dan ooit nodig. Is het nodig dat we opstaan en wegen zoeken tegen alle verdeeldheid en polarisatie in om te getuigen van de diepe waarheid van menselijkheid die alle verschillen overstijgt.

De muzikale meditatie die zo zal klinken is een lied, een roep, een gebed om hulp, om kracht, om geloof en vertrouwen om dat te kunnen doen, om staande te blijven, om niet in verzoeking te raken. Om onze ogen gevestigd te houden op het licht van die ene stille, vaste ster.

